

Jiří Trávniček jako fenomén českého čtenářství

Grzegorz Nieć

První věc, která mě v souvislosti s oslavami šedesátých narozenin Jiřího Trávnička napadla, byla idea monografie na téma jeho polských kontaktů a studií (a monografie tu jsou hodnocené vysoko) anebo alespoň bibliografie z této oblasti (ač ta je z pohledu parametrizace méně atraktivní). Kdy jindy má však člověk možnost oprostít se od toho zparametrizovaného myšlení, což celkově vzato není až tak jednoduché, a uvědomit si, že mu to jubileum k Jurovi nějak nesedí? A to z několika důvodů. Je pro mě těžké najít v okruhu známých akademiků někoho stejně neokázalého a skromného. Profesori v Polsku jsou totiž většinou celkem pyšní, především ti v Krakově. Tady navíc obvykle máme jubilea rádi, je o nich slyšet po celém Polsku a slavíme je opravdu v rakousko-uherském stylu. Stejně tak mi k němu nesedí ani ta šedesátka – to musí být nějaký překlep v dokumentaci, chyba v počtech. Říct o něm, že je „mladý duchem“ je jako neříct nic. A použití hezkého českého slova „čiperný“ se zase nehodí k tak úctyhodnému jubileu. Navíc je naprosto předčasné.

Materiálů pro zmíněnou monografii je rozhodně dostatek, protože jeho kontakty s Polskem sahají až do 80. let minulého století. A tady se ozývá i „grantové“ myšlení: *Trávniček a střední Evropa*, vypadá jako téma na solidní visegrádský grant. Kniha by to byla rozsáhlá a bibliografie bohatá, ale – jak znám Jiřího – hned druhý den po jejím vydání by byla neúplná a neaktuální.

Profesor Jiří Trávniček, ačkoli už dávno získal všechny možné akademické tituly, a navíc, pokud vím, je dokonce někdejší důstojníkem

československé armády, stále intenzivně pracuje, činí tak neúnavně a překypuje přítom energií a důmyslností. Samotná skutečnost, že Trávníček provádí výzkumy, píše a publikuje, se dá pokládat za něco očividného. Co je však obzvláště překvapivé, je to, že čte! Čte, a to zaslouží zdůraznit především, čte nejen své texty, což lze nějakým způsobem pochopit a vysvětlit, ale čte i práce jiných autorů. Čte vědeckou literaturu, beletrii, poezii a prózu, čte všechno a čte každý den. Jeho intenzivní, v určitém smyslu patologické, čtení z jedné strany může zkreslit celkový obraz čtenářství a už se jistě vymyká standardům figurujícím ve výzkumech i zprávách. Na druhou stranu, což je velice nebezpečné, narušuje svěží a harmonický rozvoj vědeckého rozjímání nad nepřechteným dílem.

Čte hodně a systematicky, netají se tím, dokonce to dělá okázale – několikrát jsem jej přítom přistihl. Přece si ale musí být vědom, že za čtení nejsou žádné parametrizované body, ani v Česku, ani v Polsku. (Mimochodem, copak to vedení Ústavu pro českou literaturu nevidí?) A navíc, co je zvláště pobuřující, čte – jak zdůrazňuje – také pro potěšení. Vytváří si několikadenní čtecí akce (abych neřekl „orgie“), během kterých zhltně stovky, dokonce tisíce stran. V té době neodpovídá na e-maily, nepřijímá hovory – čte, čte a čte. S ohledem na rozsah a charakter tohoto procesu se ptám, jestli by něco podobného nemělo podléhat zdanění? Neměla by to vláda České republiky zvážit? Vzhledem k vysoké úrovni čtenářů v České republice by to byla slušná finanční injekce do státního rozpočtu, nikoli to, co děláme v Polsku. Například by se na to dala použít progresivní daň – do 1 000 stran 1 koruna na stránku, nad 1000 stránek – 2 koruny... To jsou jen návrhy ad hoc, ale stojí za přepočítání.

Jiří nám také ukázal, že čtení a čtenářství (samozřejmě jiných) je svým způsobem rentabilní – vzdělávání z něj přece žije po mnoho let. Neměli bychom se proto, povzbuzeni jeho příkladem, zabývat výzkumem témat jako jsou: „Jiří Trávníček a jeho vztah ke knize“, „Čtenářský životopis Jiřího Trávníčka“, „Jiří Trávníček a jeho knihy“, „Četba Jiřího Trávníčka – rituály a fenomény“, „Četba Jiřího Trávníčka – kvalitativní a kvantitativní aspekt“...?

Absence propracovaného čtenářského životopisu Jiřího Trávníčka je však jednou z hlavních mezer české, nemluvě o evropské, „čtenářologie“. Je zvláštní, že navzdory tomuto dynamickému rozvoji

čtenářských výzkumů v České republice v posledních letech o tom nikdo nepřemýšlel, přestože na to poukázal anonymní polský básník:

Raz profesor jeden z Brna,
Co prowadził badania,
Rozmawiał o lekturze z wszystkimi,
Nawet z nieczytającymi.
I choć w ustalaniu czytelniczej diety
nie pominął nawet analfabety,
to zapomniał o największej czeskiego czytelnictwa ozdobie –
o sobie!